

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. Психологічні основи педагогічного процесу вищої військової школи: воєнно-наукові, методологічні та теоретичні фундаменти <i>(Розмазнін О.П.)</i>	
1.1. Предмет, об'єкт і завдання психології вищої військової школи.	9
1.2. Методологічні, теоретичні основи та світоглядні фундаменти психології вищої військової школи в Україні.	13
1.3. Розвиток тенденцій в сучасній психології.	26
Висновок, контрольні завдання та питання до розділу 1. . .	34
РОЗДІЛ 2. Урахування закономірностей психічних пізнавальних процесів у навчанні і вихованні та вища нервова діяльність людини <i>(Луханін В.В.)</i>	
2.1. Роль психічних, пізнавальних процесів у підвищенні ефективності освітнього (навчально-виховного) процесу, сучасні технології пізнання.	36
2.2. Розвиток мовлення майбутніх офіцерів.	40
2.3. Відчуття та його розвиток у курсантів.	45
2.4. Вища нервова діяльність людини.	50
2.5. Сприйняття, пам'ять, уява, мислення курсанта, слухача.	62
Висновок, контрольні завдання та питання до розділу 2. . .	64
РОЗДІЛ 3. Психологія особистості курсанта та викладача <i>(Снігур Л.А.)</i>	
3.1. Підходи різних наукових шкіл до визначення психологічної структури особистості в умовах сучасних викликів.	66
3.2. Емоції та почуття курсанта (слухача, студента) і їх урахування у педагогічному процесі вищого військового навчального закладу.	80

3.3. Воля, вольові якості курсанта (слухача, студента) та його діяльність.	96
3.4. Військово-професійна спрямованість, її формування та розвиток у курсантів (слухачів, студентів), характер курсанта (слухача, студента).	102
3.5. Темперамент особи.	107
3.6. Здібності та покликання особистості військовослужбовця.	112
3.7. Визначення, типологія та формування характеру майбутнього офіцера.	115
3.8. Національна ідея в формуванні особистості.	119
Висновок, контрольні завдання та питання до розділу 3.	124

**РОЗДІЛ 4. Психологія курсантського (слухацького,
студентського) та колективу закладу
вищої військової освіти
(Булгакова О.Ю.)**

4.1. Колектив як активний фактор навчального процесу: сутність, зміст та психологічні особливості його функціонування.	126
4.2. Психологічна сутність конфліктів, тому числі – у колективі.	134
4.3. Вплив педагога на колектив курсантів.	149
4.4. Соціально-психологічна характеристика колективу кафедри вищого військового навчального закладу.	156
Висновок, контрольні завдання та питання до розділу 4.	173

ВИСНОВКИ 175

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 177

АЛФАВІТНИЙ ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК 181

ВСТУП

Актуальність розуміння психологічних основ педагогічного процесу вищої військової школи походить не тільки з соціально-психологічної ситуації, що характеризується відкритим збройним протистоянням у війні за гідність українського народу та недоторканість кордонів української держави, але й глибокими змінами в духовному, соціальному, економічному житті суспільства. Ці зміни вимагає світова глобалізація, урбанізація, інформатизація, технологізація життя.

Збройні Сили України турбують не тільки загальнолюдські армійські проблеми, такі як злагодженість команди і підготовка до бойових дій, конструктивне використання різних форм страху, адаптація до бою, моніторинг психогенних втрат, психологічна допомога і супроводження під час бойових дій безпосередньо в зоні конфлікту, реадаптація, реабілітація і абілітація. Специфічною проблемою для нашої армії є ідентифікація, усвідомлення нового армійського способу життя у сучасній Україні, що має бути автентичним і позбавленим штучних нашарувань минулого і сьогодення, які руйнують; вкрай необхідною є підготовка кадрів з вищою освітою, що працюватимуть на розбудову України. Військову вищу школу України представляють особливості особистості курсантів та тих, хто їх навчає. Актуальним є завдання розвитку самосвідомості особистості майбутніх офіцерів і педагогічних колективів, від яких залежить якість життя прийдешніх поколінь.

Світовий досвід останніх військових конфліктів показав значимість бойової моралі і групової злагодженості підрозділу в справі досягнення перемоги. Офіцер сьогодення має мати якість високої професійної підготовки, бути справжнім патріотом України, володіти високою загальною культурою, в першу чергу, психологічною і духовною, бути дисциплінованим і відповідальним, прагнути змін в армії, які зроблять нашу армію передовою в світі і здатною захистити власні кордони. До честі Української армії, вона ніколи в різні періоди своєї історії не воювала за захоплення територій інших держав.

Справжній командир-організатор вже в курсантські роки має бути включеним в організаторську роботу, має вчити завоювати авторитет і користуватися ним, розвивати вміння

опанувати себе, вміти самостійно приймати рішення, бути готовим діяти, вивчати і знати своїх підлеглих, не бути байдужим до їх внутрішнього душевного життя, бути справжнім лідером. Порядність людини передбачає її чесність, патріотизм, що у офіцера має узгоджуватись з фізичною формою і високим рівнем професійності.

Навчання і виховання у вищій школі носить воєнну професійну спрямованість. У курсантів, студентів (факультетів підготовки офіцерів запасу) та слухачів мають бути розвинені військово-професійні якості, рішучість і наполегливість, хоробрість і вірність, відданість Вітчизні; цілеспрямованість, воля, висока відповідальність за результати своєї служби, дисциплінованість, фізична витривалість; прагнення до постійного збагачення та поновлення знань, навички організації навчальної праці й управлінської діяльності, здатність до ініціативного, творчого і відповідального вирішення практичних завдань; організації та забезпеченні їх самостійної роботи, стажування та практики слухачів (курсантів); прагнення бути взірцем бездоганного виконання службового обов'язку, ретельності, творчого ставлення до справи, високої культури та моралі; прагнення про своєчасне і повне забезпечення підлеглих усіма видами утримання, створення умов для творчого опанування ними образного військового фаху; військова дисципліна і внутрішній порядок, мотивація до здорового способу життя.

Особливості сучасної психології вищої воєнної школи:

1. Необхідність відповідності процесу і результатів викладання завданням обороноздатності держави.
2. Науковий характер освіти, виховання, навчання, розвитку та психологічної підготовки майбутнього офіцера.
3. Любов до національного і повага до загальнолюдського – формування національної свідомості, любові до рідної землі і свого народу; володіння українською мовою, бажання її використовувати у навчальному процесі та життєдіяльності.
4. Демократизація виховання – розвиток різноманітних форм співробітництва, взаємоповага.
5. Пріоритет громадянської спрямованості навчально-професійної діяльності.
6. Поєднання активності, самодіяльності і творчої ініціативи курсантів з вимогливим керівництвом командування та викладача.

7. Урахування індивідуальних, статевих та вікових особливостей курсантів у навчально-виховному процесі.

Якість особистості випускника вищого навчального закладу – цілісна сукупність елементів внутрішньої структури особистості, що визначає зміст соціально значущих і професійно важливих властивостей випускника вищого навчального закладу.

Таким чином, **психологія вищої військової школи** розкриває психологічну основу і суть педагогічного процесу – закономірності і механізми становлення офіцера, розвиток психологічних явищ його внутрішньої сфери у зв'язку з опануванням ним знаннями, уміннями та навичками, необхідними при компетентному виконанні професійного обов'язку та у подальшому житті.

Сучасний стан розвитку психології вищої військової школи передбачає низку проблем.

Актуальність і важливість запропонованого посібника полягає в тому, що впроваджується дистанційна освіта та удосконалюється ад'юнктура, які потребують сучасної літератури для підготовки забезпечення цих дисциплін навчальним матеріалом.

Головним завданням книги є надання базових знань з психології вищої військової школи, виклад основоположних понять та пояснення основної термінології, аналіз поглядів, літературних джерел та експериментальних даних, Структура навчального посібника складається з чотирьох розділів.

У *першому розділі* розкрито психологічні основи педагогічного процесу вищої військової школи: воєнно-наукові, методологічні та теоретичні фундаменти. Розкрито предмет, методи, завдання та актуальні проблеми психології вищої військової школи, взаємозв'язок психології вищої військової школи з іншими галузями психології. У розділі надані воєнно-наукові, методологічні, теоретичні та природно-наукові фундаменти психології ВВШ, показаний розвиток тенденцій у сучасній психології.

У *другому розділі* розкрито закономірності психічних пізнавальних процесів у навчанні та вихованні та вища нервова діяльність людини. У цьому розділі показана роль психічних, пізнавальних процесів у підвищенні ефективності освітнього (навчально-виховного) процесу, сучасні технології пізнання, особливості розвитку мовлення, відчуття, сприйняття, пам'ять, уява, мислення курсанта як майбутнього офіцера.